

Տարեկան 10 բուրջ, վեց ամիսը՝ 6 բուրջ, երեք ամիսը՝ 3 բ. 50 կ., ամիսը՝ 1 բ., հասարակ 5 կ.:
Բաժանորդ գրուած են թիֆլիսեցի միմայն խմբագրատանը:

Խմբագրութեան հասցեն՝ Тифлисъ, Редакция „Норъ Даръ“
Գաժ Tiflis, Rédaction „Nor-Dar“

Խմբագրութիւնը բաց է ամէն օր (բացի առի օրերէն) ժամը 9-ից մինչև 2-ը: Ցայտարարութիւններն ընդունուած են ամէն լիզուներով: Ցայտարարութիւնները բառին 2 Կ., ընդլայնները համար կրկնապատկի:

ՆՈՐ-ԴԱՐ

(ՏԱՄՆԵՒՈՒԹԵՐՈՐԻ ՏԱՐԻ)

Քաղաքական-գրական ամստորադ ընթերցող 1901-ին հրատարակուած է թիֆլիսեցի նոյն դիւրով և ծրագրով ամէն օր, բացի տօնօրէն հետևող օրերէն:

Նոր-Դար-ի տարեկան գինն է 10 բուրջ, վեց ամսուանը՝ 6 բուրջ, երեք ամսուանը՝ 3 բ. 50 կ., թիֆլիսեցի դուրս՝ ամիսը 1 բ. 50 կ., հատով դուրսը՝ 7 կ., թիֆլիսեցի 5 կ.:

Բաժանորդ են գրուած միմայն խմբագրատանը:

ՄԱՏԱՍԱՆՈՒԹԵՐՈՐԻ ՏԱՐԻ ԲԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԸՆԴՈՒՆՈՒԹԻՒՆ ԵՆ ԵՎ ՕՏԱՐ ԼԵՂՈՒՆԵՐՈՎ ԲԱՐՈՐ 2 Կ., առաջին երեսունը՝ 4 կոպէկ:

Խմբագրատանը գտնուած է Դաւիթբէկյան փողոց, տ. № 5
Պոստով Նոր-Դար-ի հասցեն՝ Тифлисъ въ Редакцію „НОРЪ-ДАРЪ“ Կամ Tiflis (Caucase), Rédaction du journal „Nor-Dar“.

ԱՌՎԱՆԴԱՅԻՆԻԹՈՒՆ

Առաջին օրը. — Յետ երեք

նոյն թէ՛ առաջ:

Մտքեր և փաստեր:

Քրոնիկոն. — Լուրեր:

Թիֆլիսի նախարարի անդամական ընկերութեան արտակարգ ընդհանուր ժողովը:

Արևմտեան նամակներ:

Քաղաքական. — Անգլիայի հարապաշար Միջերկր:

Հեռագրային:

Բանասիրական. — Գիտական շարժում:

Տեղեկատու:

Ցայտարարութիւններ:

Թիֆլիս, 18 յունուարի 1901 թ.

ՅԵՏ ԵՆՔ ԳՆՈՒՄ ԹԵ՛ ԱՌԱՋ

Հասարակական, ընկերական, ընտանեկան կեանքի մէջ, բարոյապէս, մտաւորապէս թէ՛ ֆիզիքապէս, նիւթական շահերի թէ՛ հոգեկան, մտաւոր պահանջները:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԳԻՏԱՆԻ ԶԵՐՈՒՄ

Գիտական լուրեր

Մարդու անկողնի շարժումը. — Դոկտոր Կամերեր մանրամասն քննութեան է ենթարկել այն խնդիրը, թէ ինչպէս է աճում մարդու հասակը: Մանկան ծանրութիւնը նրա առաջին տարուայ վերջում կարծւած է ոչ թէ նրա ստացած սնունդից, հապա նրա ծննդեան միջոցին ունեցած կշիռը: Եւ այս աղբյուրութիւնը շարունակուած է բաւական երկար ժամանակ նրա մանկութեան միջոցին: Առաջին քառորդ տարուայ միջոցին մանկան արհեստական միջոցով ըստացած սնունդով ծանրութեան վատ ներգործութիւնը հաւասարակշռուած է երկրորդ քառորդ տարուայ ընթացքում նրա կրէի համեմատաբար շատ աւելանալու հետ: Մանկան ծանրութեան ու հասակի անկողնի շարժումը զուգընթաց են առաջ գրնուած: Մանկանի անկողնի ծանրութեան առաջին տարիներում արագ առաջ գնալուց

աշխարհում, գրականութեան թէ՛ այլ և այլ մարդկանց ձեռքով ստեղծուած հաստատութիւնների մէջ, մէկ խօսքով՝ ամէն բանի մէջ նկատելի է փոփոխութիւն, աշխարհի ընկողն փոփոխութիւն:

Չգիտենք և չենք էլ ուզում քննել, թէ այդ փոփոխութիւններն ինչպէս են առաջացել. այս կայ, որ մի 30—60 տարուայ ընթացքում է կատարուել այդ փոփոխութիւնը, և աւելի խիստ չափով՝ վերջին 40 տարուայ ընթացքում անցնալի և ներկայի միջև ահագին անդունդ է բացուել: Հարցնում ենք. — յետ երեք շուրջ թէ՛ առաջ:

Այդ թող ընթացողը գտնէ. մենք միայն փաստեր կարճաճանաչենք այստեղ մի քանի տասնեակ տարիների անցնալից և ներկայից:

Առաջ Թիֆլիսում կանայք գեղեցիկ էին և քնքնոյշ, տղամարդիկ նոյնպէս յաղթանդամ և բա-

րեկաւ: Գերմանացի բանաստեղծներէն մէկը երիտասարդ հասակում, 40-ական թուականներին, Թիֆլիս, երեւան և Էջմիածին գտնուելով երգում էր Թիֆլիսի կանանց գեղեցկութիւնը. իսկ այժմ... այժմ գեղեցկութեան հետքերը պէտք է որոնել պառաւ կանանց մէջ, ինչպէս հին աւերակների մէջ գտնուած է հրնախոյզի անցնալի փառաւոր ճարտարապետութեան գոհարները:

Ցաղթանդամ, բարձրահասակ, բարեկազմ տղամարդկանց յաջորդել են այժմ ինչ-որ մանր, կուշ եկած արարածներ:

Առաջ, օրինակ, Թամաշեանի բարձրանալի առաջ կրտսենները ժողովուած պատուաւոր, պատկառելի դէմքով վաճառականների, որոնց վրայ նայելը հաճոյք էր պատճառում մարդու. այժմ այդուհի հասարակութեանը Գարսկաստանի, Ուրմիայի թէ՛ Խմբիթի և ամէն կողմից եկած խղճ, կասկածաւոր դէմքով մարդիկ և պատանիներ են, որոնք գործ են որոնում կամ արեւի տակ նստած մասնահատ են անում իրենց ոտքերը և մէջքը տաքացնելով:

Անցնենք անշունչ առարկաներին:

Թիֆլիսի առաջին ժողովարանն ազնուականների կոչուած Թիֆլիսի ժողովարանն է, որ ժամանակին իւր մէջ էր ամփոփում ինչ որ Կովկասում մեծ, բարձր, գեղեցիկ, խելօք և հարուստ կար. կենքերը եռում էր այդ ժողովարանում. իսկ այժմ դա մի անապատ է, և պէտք է

տեսնել, թէ ինչպիսի ուղտեր են գլուխը բարձրացրած անցնում այդ անապատով:

Նոյն վիճակին է ենթարկուել և այդ ժողովարանից ոչ հեռու գտնուող Ալեքսանդրեան այգին, այն այգին՝ որ մի անգամ Թիֆլիսի բարձր դասակարգի, գիւնտերական և քաղաքացիական պաշտօնականների և արիստոկրատ կանանց զբօսատեղին էր, որտեղ կէսօրին իսկ նուազախումբը ներառում էր, և կենքերը եռում էր մինչև անգամ գիշերուայ ժամը 11-ին, և որտեղ այդ ժամին կարելի էր հանդիպել Թիֆլիսի հասարակութեան ամենաբարձր անդամներին. այժմ կինտոների ժողովարան է դարձել այդ զբօսավայրը, որտեղ և հաւաքուած են տեղ որոնող աղախներ, ծառաներ և «սեմիչկա» ուտելով ժամանակ անց կացնում:

Դառնանք բարձրերին:

Առաջ Ալեքսանդրեան այգում և այնտեղի ռեստորանում (այժմ չկայ) յաճախում էին Թիֆլիսի արիստոկրատ, բարձր բնտանիքի կանայք և օրիորդներ, և այն ժամանակ ամբողջից, Միջին փողոցից դէնընկաւողներէն, հաւաքաբերից ով կը համարձակուէր այս կողմը լոյս աշխարհ գալ. որ կինը, որ օրիորդն իրեն թոյլ կը տար փողոցներով զբօսնելու, այն էլ առանց ծառայի. իսկ այժմ գիշերը ժամը 1-ին, 2-ին էլ ամէն դասակարգի օրիորդներ մենակ կառք նստած կուր են գրնում և զբօսնում էլ են:

Առաջ քահանաները գաւազաններով էին շրջում և քայլելու

մէջ էլ մի ծանրութիւն կար. քահանային տեսնելիս ասում էին՝ «օրհնեա՛ն տէր» — և ստանում էին հոգեւոր հօր օրհնութիւնը. իսկ այժմ այդ հոգեւոր վերացել է, քահանան աղաւթ է գաւազանի ծանրութիւնից և քայլում է թուկոտելով, վազում է փողոցով, հաղնում է ինչ ուղում է, իսկ թանկագին գլուխը ծածկում է ամեն տեսակի և ձևի գլաններով:

Առաջ՝ եթէ մեծ ուսում էլ չէր պահանջուած, հոգեւոր մի որեւէ աստիճանի հասնելու համար, օրինակ՝ յաջորդութեան, առաջնորդութեան, — բաւականին երկար ժամանակ ծառայութիւն էր պահանջուած ու փորձառութիւն. և այդ պաշտօններն էլ շատ պատկառելի պաշտօններ էին ճանաչուած. իսկ այժմ պատարագի արարողութեան և եկեղեցական կարգերին անծանօթ պատանին իսկ կարող է դառնալ դիւանապետ, յաջորդ և վաղը՝ առաջնորդ:

Առաջ՝ գրականութիւնն իրեն մի սուրբ վայր էր համարուած, որտեղ անկոչները չէին կարող ոտք դնել, զրկել սուրբ գէնը էր և ժողովուրդը զրկն հաւատում էր և զրոյցի պատկառում, ընդունելով որ զրոյն իրեն նման չէ, գիտուն է, նա բարձր է և պատրաստուած իւր կոչման համար:

Իսկ այսօր, երբ քսան և հինգ տարի մտրակող ուղղութիւնը «հայոց կորած ժողովուրդը» խաւարից հանեց լոյս աշխարհ, երբ մեր հրապարակախօսները հրէական մարգարէներէ պէս ազգի գլուխը ողբացին և ամենքին հասկացրին,

թիւնը մինչև 40 աստիճանի էր հասել, բայց այդ բանը բոլորովին չէր ազդել Մարիամի վրայ և նա առողջ էր: Դրանից բժշկները եղբակացրին, որ փայծաղի միացման տեղում արեւատար գործարաններ չկան: Գաղութացիները կրկնապատկուեցին իրենց արձակուրդի ժամանակ արձակուրդը ընդունելով, ինչպէս որ նրանք թիւում էին Ռեօնապէսի ճառագայթներով ուսումնասիրելուց յետոյ, և ամբողջ ա-

միս ուսումնասիրում էին, թէ՛ սրտեղից պէտք է անդամահատեն: Միևնոյն ժամանակ էլ բազմաթիւ փորձեր էին անում կենդանիների վրայ՝ անդամահատութեան աւելի յաւասարաւոր եղանակը որոշելու համար: 1900 թ. մայիսի 30-ին Ռիօ ժամէլոյի ս. Սեբաստիանոսի հիւանդանոցում վերջապէս կատարեցին անդամահատութիւնը: Նախապէս երկու օրեկաններին բրաքոնդով ջնեցրել էին: Անդամահատութիւնը շատ աշուղ կերպով կատարեց բժիշկ Զանու-Պրեու: Քնից առաջինը գաղթից Մարիամը, և նրա առաջին խօսքն էր՝ «Որտեղ է Ռեօնապէսը: Այն, ինչպէս լաւ եմ գիտում ինձ, պարեն բժիշկը: Մի քիչ յետոյ գաղթից նաև Ռեօնապէսի միևնոյն բանն առաջ բժշկին:

յետոյ 4—12 տարեկան միջոցին այդ անկողնի շարժում է գաղաղի: Այդ միջոցին իւրաքանչիւր տարի հասակը 5 սանտիմետր աւելանում է: 12—16 տարեկան միջոցին աճումն արագութեամբ է առաջ գնում, տարեկան 6,5—7 սանտիմետր, իսկ 17 տարեկան միջոցին արագէն աճը դադարում է: Աղբյուրների ամենաառաջ անկողնի շարժում է 4—10 տարեկան միջոցին՝ տարին 4—5 սանտիմետր, իսկ 10—14 տարեկան միջոցին աճը սաստկանում է՝ տարին 6 սանտիմետր: Ընդհանրապէս աղբյուրները 15 տարեկանից դադարում են աճել: Սակայն այնպիսի տղայք և աղջիկներ կան, որոնք 17 և 15 տարեկանից յետոյ էլ շարունակում են աճել: Կամերերն անկողնի շարժումն այդ գաղաղը բացատրում է նրանով, որ գա լինում է ֆիզիոլոգիական աճի ժամանակ (արեւոյ): Կլաի յաւելումը դադարում է պատանիներին 18—19 տարեկան, իսկ աղջիկներին 15—16 տարեկան, որքան որ դա կախուած է բնական անկողնի շարժումից: Իսկ այդ տարիքից յետոյ մարմնի կշիռի յաւելումը կախուած է պատահական պատճառներից — գերացումից և այլն:

Թուղանների երաժշտականութիւնը:

Նը. — Թուղանների երգի մասին այնպիսի համոզումն է կաղաղում, թէ երբեք դասակարգի թուղաններ կան — երգիչ, նմանող և ոչ երգիչ: Անշուշտ առաջին դասակարգի մէջ են մտնելու սոխակն ու կանարեան թուղանիկը: Նմանողների մէջ տարեակը, իսկ երբորդի մէջ ճանաչուելը: Սակայն այս բաժանումը լիովին չէ համապատասխանում իրականութեան: Անշուշտ սոխակը երգեցիկ թուղանների մէջ միտ պէտք է առաջին տեղը բռնէ. բայց կանարեան թուղանը միայն պէտք է երգելու ընդունակութիւն ունեցող համարուի: Սակայն կարելի չէ միւս կողմից ճանաչուելի համար պնդել, թէ նա երգելու ընդունակ չէ: Այսպէս՝ մի ֆրանսիացի գիտնական պատմում է, թէ ինչպէս մի ճանաչուել երկար ժամանակ խայտոտի, դեղին սարեակի ու երկու կարմրակաւորի մէջ ապրելով սովորել էր գեղեցիկ կերպով նմանել այդ թուղաններին. միևնոյն ժամանակ նա բոլորովին մոռացել էր իւր բնածին ծըլվելուց: Այդ պէտք է նրանից էր, որ շատ վաղ հասակից ընկել էր վանդակի մէջ. բայց այսպէս թէ՛ այնպէս երգել սովորելու համար պէտք է ընդունակութիւն ունենալ: Մի այդպիսի դէպք յայտնի է նաև երկու կառաւարդի վերաբերմամբ,

որոնք, շատ վաղ իրենց ծնողներից զբերուած լինելով, ապրում էին սոխակի թիփի մօտ: Նրանք հրաշալի կերպով սովորել էին սոխակի երգը: Ինքն ըստինքան հասկանալի է, որ սոխակի երգածին նմանեցնելու համար պէտք է թուղաններն ընդունակութիւն ունենային. որ հաւի ճուտը քառասուն սոխակների մէջ մեծացնես, դարձեալ զբանից բան չի դուրս գալ:

Ծաղող անդամահատութիւն. — Մեր տեսութիւնների մէջ մի անգամ խօսելով իրար միացած երկու օրեկանների մասին, յիշել էինք նաև Մարիամ ու Ռեօնապէս երկու օրեկանների մասին, որոնք կողք կողքի կպած էին իրար: Նոյնպէս հարորդել էինք, որ նրանց իրարից բաժանելու դիտարկութեամբ նախապէս մանրանին քննութեան ենթարկելուց յետոյ սկսել էին կտրել, բաժանել, բայց կիսով կանգ էին առել, վախենալով թէ մի կուցնեն երբեք գործարաններն ևս միացած լինելով անդամահատութիւնը մահացու ելք ունենայ: Կարծում էին, որ նրանց փայծաղը միացած կլլին: Բայց մի դէպք որոշեց զործի ելքը. — Ռեօնապէսի հիւանդանոցի էր ինֆլուէնցայով և մարմնի շրջում:

Ռոստոմ Մարտիրոսեան.— Մինչև ինչ 105 լինի թէ 103 ձայն։ Վարչութեան քննարկումը Սպանդարեան.— Նախ քան նախագահի ընտրութեան դիմելը՝ առաջարկում եմ ներկայ եղող ձայններին թիւը և հաւատարմագրութեան վերաբերողը։

Մարտիրոսեան Ռ.— 2այնքը վերա-ստուգելու կարիք չկայ։ Նախ թող ժողովը նախագահ ընտրի, իսկ ձայների վերաստուգելու յետոյ էլ լինի։

Ն. Գրիգորեան.— Մինչև որ ձայնները չվերաստուգուի, անկարելի է որեւէ ընտրութիւն կատարել։ որպէս զի ապագայ գանձաւորներն և օրինադանցութիւններն տեղիք չտրուի՝ աւելի նպատակաւորմար է ընտրելու իրաւունք ունեցողներին թիւը որոշել։

Դրեկտոր Լեւոն Եղիազարեան.— Անպատեհաւ պիտի ձայներն թիւն ստուգուի։ որովհետեւ երբ այդ պահանջում է վարչութեան դրեկտորները մէկը, անշուշտ նա հմար ունի կատարելու կատարուած որեւէ զեղծման մասին։

Ս. Սպանդարեան (Բաւական քանա-կութեամբ ծրարներ ձեռքին ցոյց տալով ժողովականներին).— Ահա այն թղթերը, որոնց խաղական ինքու մասին կատարե-լու հիմք ունին։ Առաջադրու մեր պայմանագիրը պահանջում է, որ հաւատարմագրութեանը կայանալիք ընդհանուր ժողովներին համար նշանակուած օրից երկու օր առաջ պիտի ներկայացնուին վարչութեան գրասենեակում։ Այսպէս էլ կատարուել է միշտ. օրինակ՝ մայիս ամսում նշանակուած ընդհանուր ժողովին օրից երկու օր առաջ, այն է ուրբաթ օրը մեր ընկերութեան բաժնետէրերից մէկը՝ պ. Մուսապանեան հաւատարմագրութիւն իմ ներկայութեամբ ներկայաց-րեց ցերեկուայ 2 ժամից 5 րոպէ անց։ վարչութիւնը, իոյն իսկ այդ ժամանա-կուայ ընդհանուր ժողովը մերժեց ընդու-նելու այդ հաւատարմագրութիւնը։ իսկ այս անգամ ուրբաթ օրը ես այնտեղ էի մինչև ժամը չորսը, իսկ այս ծրարները (կրկին ցոյց տալով ժողովականներին) չկային։ չկային և երեկոյեան։ Այդ հաւատարմագրութեանը յայտնուեցին վարչ-չութեան մէջ միմիայն շարաթ օրը ժամը ե. կուսի մաս։ Բանից երեկոյ՝ օր այդ ծրարները հաւատարմագրութեանը վեր-նուել են պ. Խոսրով Արզումանեանի գը-րասենեակում և այնտեղ կարգի բերուե-լով փոխուել են մեր ընկերութեան վարչութեան մէջ։

Լ. Եղիազարեան.— Ուղիւ է, ճիշտ է։ Ռ. Մարտիրոսեան. (Ժողովական-ներին դիմելով).— Ահա այսպէս է պ. Սպանդարեանը. երբ կամենում ենք մի որեւէ գործ շինել, նա անպատեհաւ պիտի խանդարէ, խառնէ։ Բնական է ձայների գը-ծըն է խառնուում, ինչ է՝ որ մի քանի հաւա-տարմագրութեան ինքը չէ մակագրել։

Ս. Սպանդարեան.— Այդ մենք կըտես-նենք, երբ ժողովը կըպարագլ վարչու-թեան գործունէութեան ընտրութեամբ։ Ըստ զեղծումներ կան կատարուած, այդ բոլոր կըպարագլ։ այժմ դեռ պէտք է ներկայ եղող ձայների թիւը որոշել, իսկ յետոյ ես մի առ մի կ'ապացուցա-նեմ կատարուած զեղծումները։

Ժողովականներից ոմանք պահանջում են ընդհանուր ժողովին նախագահ ընտ-րել։ Այդ միջոցին ամենքն սկսում են բարձրաձայն խօսել, բարձրանում է մի սարսափելի գոռում գոռում, կատարեալ բարեկրեան խառնակութիւն։ Ռոստոմ Մարտիրոսեան և իւր ընկեր Ոսկանեան հեռանում են վարչութեան ամբիօնից և նստում ժողովականների շարքում։

Գ. Տէր Նիկողոսեան.— Պարոններ, նախ պէտք է որոշել, թէ ներկայ եղողներից ովքեր ձայնի իրաւունք ունին։ Դարձեալ բարձրանում է սարսափելի խը-լացուցիչ աղմուկ, լսում են բացականչու-թիւններ. «Նախագահ, նախագահ ընտրել», «Գրիգորեան», «Գրիգորեան», «Մանուէ-լեան»։ Խօսում, բղաւում են ամենքը։ Զար-տաբաղատ Գրիգորեանը դիմում է դէպի

նախագահի տեղը, աղմուկն աւելի սաստ-կանում է. ոմանք ծափահարում են, «Կեց-ցէ, բըաւ» գոռում, իսկ ոմանք գոռում են. «չենք ուղղում, դմբ, հեռացէ՛ք»։ Վար-չութեան անդամ Ոսկանեան ինքն իրեն կորցրած, խելագարի պէս ձեռք ու ոտ-քերին անելով գոռում է. «հեռացրէ, չեմ ուզում»։

Գրիգորեան. (Ժողովականներին դիմե-լով).— Պարոններ, նախագահ լինելու բոլո-րովին միտք չունիմ. հանդարտեցէ՛ք, եր-կու խօսք խօսեմ։

Լսող չկայ. աղմուկը շարունակուում է։ Ել ոչ նախագահական զանգակի ձայ-նը, ոչ ժողովականներից մի քանիսի խնդրէրը, ոչինչ չեն օգնում. դարձիւ զղրջում է աղմկայայտ ժողովականների գոռում գոռումները։ Զարտաբաղատ Գրիգորեան իջնելով ամբիօնից նստում է իւր տեղը։ Վարչութեան դրեկտոր Լեւոն Եղիազարեան ամբիօն բարձրանա-լով երկար ժամանակ զանգահարում է. աղմուկն ընդհ. տուում է, ամենքը նստում են իրենց տեղերը։ Գ. Եղիազարեանը ժո-ղովականներին դիմելով առում է՝ որ այսպիսի գոռում գոռումներով բան չի շինուիլ, պէտք է ժողովին կանոնաւոր ընթացք տալ ժողովականները դարձեալ պահանջում են նախագահ ընտրել, դար-ձեալ բարձրանում է դժուարյն աղմուկ, դարձեալ լսում են «Գրիգորեան», «Մա-նուէլեան» աղգանքները։ իսկ ժողովա-կաններից մէկը բարձրաձայն կանչում է՝ «բու՛ժարկել»։ մի ուրիշ ժողովական կան-չում է՝ «բու՛ժարկել»։ իսկ պէտք չէ. Գրի-գորեան... Գ. Գ. Տէր Նիկողոսեանը ժո-ղովականներին դիմելով առում է, թէ նախ քան քուէարկութեան դիմելը պէտք է որոշել, թէ ժողովականներից ովքեր ունին քուէարկելու իրաւունք. իսկ այդ իմանալու համար անհրաժեշտ է վերա-ստուգել ներկայ եղող ձայների թիւը։

Մեկը Բախտամեան.— Այսօրուայ ընդհանուր ժողովը զեկտեմբերի 31 ի ժո-ղովի շարունակութեանը պէտք է հա-մարել, այնպէս որ որքան փայտէքեր էլ ներկայ գտնուելու լինեն, ժողովը դարձեալ կանոնաւոր կըհամարուի. միայն բանն այն է, որ վարչութեան դրեկ-տորներից մի քանիսը զեղծումներ են կատարել. այդ զեղծումներն մասին գրուած էր տեղական երկու լրագրե-րում. ուստի վարչութիւնը նախ պար-տաւոր է մեզ հաշիւ տալ. պէտք է քըն նուր գործուած զեղծումները. զեղծում գործողները պէտք է հեռացան և պատ-ժուեն։

Բայց այս բոլորն անելու համար հար-կաւոր էր ժողովը կառավարող նախա-գահ ունենալ, իսկ այդ էլ քարին-կա-պին դէմ էր ընկել, գլուխ չէր գալիս. սմանք կանչում էին, թէ նախագահ ընտ-րելու համար հարկաւոր է ձայներն ստուգել, ոմանք պնդում էին, թէ կարե-լի է նախագահ ընտրել ժողովը շարու-նակելու համար, իսկ ձայների ստուգու-մը յետոյ կատարել։ Գ. Ն. Արզումանե-անն առաջարկեց մի քանի րոպէով ընդ-հատել ժողովը, ընտրել կերք մարդ ձայ-ներն ստուգելու, իսկ այդ գործը վեր-ջացնելուց յետոյ դիմել նախագահի ընտ-րութեան գործին։ Այդ ժամանակ վար-չութեան դրեկտորներից երկուսի մէջ մի թեմ է ընդհարում տեղի ունեցաւ, որի ժամանակ Գրիգորեանը գանձաւոր պ. Ռ. Մարտիրոսեանը գայրացած կան սայլ բանալին դրեկտոր պ. Սպանդա-րեանի առաջ դնելով հեռացաւ ու ինչ-որ խօսալով նստեց իւր տեղը։

Գ. Սպանդարեան.— Կարծես թէ առա-ջին անգամն էք այսպէս անում. ամեն ժամանակ, երբ մի ապօրինի գործ կա-տարելու համար խանդարել են, իսկայն կատարել բանալիները ձգել հեռացել էք, թէ հրաժարուում էք, իսկ երկու ժա-մից յետոյ էլ յետ վերցրել գրպանն էք դրել. և ձեր բանն առաջ էք տարել։

Վերջապէս ընտրում են երեք հոգի. ձայներն ստուգում է. Մեկը Բախ-տամեանի առաջարկութեամբ հրաւիրում է իրեն մատենաներին, դրածքին աւելի

լաւ ծանօթ մարդ՝ ընկերութեան հա-շուապահ պ. Թադեւոսեանը։ Ժողովն առ-ժամանակ ընդհատում է, մինչև մաս-նաժողովի իւր ստանձնած գործն աւար-տելը։ Մինչ այդ ժողովականները խմբերի բաժանուած տար տար վիճում են։

Տէր Աստուած, ինչքն են խօսում, ինչ բաժնեթղթերի սեպհականացումներ, ինչ զեղծումներ, ապօրինի գործողութիւն ներ, մէկը միւսից աւելի քրէական. եթէ այս բոլորի վրայ աւելացնենք ընկերու-թեան հաշուապահի գլխուն պատահածը — կըտապուի Թիֆլիսի Պանամայի գործ. և այս բոլորը վերագրում են վարչու-թեան երեք դրեկտորներին—տէո ին։

Զար-տաք խօսում է մի բժիշկի նրա խօսքերից երևում է, որ նա պաշտպան է դրեկտոր Արզումանեան և ընկերու-թեան, այսինքն վերոյիշեալ տրո-ին, չը նայելով որ ինքը վերաստուգիչ մասնա-ժողովի անդամ է ընտրուած և դեռ ո-չինչ էլ չեն վերաստուգել. պաշտպանում է նրանց նոյնպէս պ. Մանուէլեանը՝ չնայելով որ նրանցից նախագահական դա-տարանում գանձատուել է և կարծում դեռ գործն էլ չարեւմակում է։

Ժողովականների ձայներն ստուգող մասնաժողովն աւարտելով իւր գործը յայտնում է ժողովականներին, որ ներ-կայ են 99 ձայն, որոնցից 47 հաւատա-րեալութեանը. հաւատարմագրութեանը եր-կուսը կասկածելի են հետեւալ պատ-ճառով. մէկի վրայ գծի վերինց աւե-լացրած է շոշուուար 14» խօսքերը, իսկ միւսը—Մեսրոպ Արզումանեանը հաւա-տարմագրութեանը և տալիս ուրիշին, իսկ ինքն անձամբ այստեղ ներկայ է. այս անկանոն է համարուում։ Մի դարձան ալի լուրթիւնից յետոյ պ. Խ. Արզումանեան (սիրտ առած).— Լաւ կարգացէ՛ք. այդ Մեսրոպը Արզումանեան չէ, այլ Մանուէլ Արզումանեան է։

Մեկը Բախտամեան.— 2պիտեմ. այս-տեղ որոշակի չէ գրուած. գրուած է միայն Մ. Արզումանեան. ես էլ ենթադրում եմ, որ Մեսրոպը Արզումանեան է. իսկ ով է Մանուէլ Արզումանեանը։

Արզուման Արզումանեան.— Իմ որ-դին է։ Մեկը Բախտամեան.— Բանի՛ տարե-կան է։ Մ. Արզումանեան.— 21։

Գալիքեայի հանդիսատեսներից մէկը.— Սուտ է ասում, 18 տարեկան է, Ընդհանուր ծիծաղ... Մեկը Բախտամեանը շարունակում է. — Իսկ մնացած հաւատարմագրութեան էլ պ. Արզումանեանից ֆարքիլացեան է. որովհետեւ դրանք վարչութեան գրասե-նեակն էին բերուել շարաթ օրը ժամը երկուսին իրեն՝ Արզումանեանի ծառայո-ղի ձեռքով։

Դարձեալ տիւրից ընդհանուր իրարան-ցում, աղմուկ. պահանջում են նախագահ ընտրել, կանչում են «Գրիգորեան», «Մա-նուէլեան»։ Զարտաբաղատ Ն. Գրիգորեան. — Գ. Մանուէլեանից դէմ անձամբ ոչինչ չու-նիմ, նրա ընտրութեանն էլ դէմ չեմ կարող լինիլ. սակայն այնպէս պէտք է լինի՝ որ դատարաններն դիմելու տեղիք չտանք. որքան գիտեմ, հոգիս. 22-ի արտակարգ ժողովի որոշումն ապօրէնի է, հետեւաբար և Մանուէլեանի խնդրել դեռ բաց է մնում։

Գ. Մանուէլեան.— Գ. Գրիգորեանի նկատողութեանը պատասխանելով հարկ եմ համարում յայտնել իրեն, որ իմ քա-ռասուն հատ փայերիս իրաւունքը ոչ որ չէ կարող ձեռքբից լինիլ, ես եմ նրանց տէրը. իսկ բացի այդ 40 փայը ես նո-րից դարձեալ տաւր փայ եմ առել, հե-տեւաբար իրաւունք ունիմ թէ ընտրուելու և թէ ընտրուելու։

Ժողովականները դարձեալ նախագահ են պահանջում. կրկին Գրիգորեան և Մա-նուէլեան աղգանքներն են լսում. պ. Մանուէլեանը բաղմում է նախագահի տեղը. դարձեալ բարձրանում է սարսա-փելի աղմուկ. գոռում են՝ «չենք ուղղում, հեռացէ՛ք այդ տեղից»։ Նախագահ Գրի-

գորեան, Գրիգորեան... Չորս է աշխա-տում Մանուէլեան լուցնել ժողովական-ներին, զուր տեղը երկար գանգահարում է. տեսնելով որ հնար չկայ, վեր է կե-նում նախագահի տեղից և հեռանում։ Ժո-ղովականներից մի քանիսը դարձեալ բղաւում են քուէարկել. դրում է երկու արկը՝ մէկը Գրեգորեանից, միւսը Մա-նուէլեանի համար։ Խառնափնթորութեան մէջ սկսում են քուէարկել. դրեկտոր Մարտիրոսեանը կանգնած է արկիների մօտ, քուէ է տալիս ժողովականներին և ցոյց է տալիս Գրիգորեանին սկ քուէ տալ, իսկ Մանուէլեանին ճերմակ. ժողո-վականներից մէկը նկատելով պախարա-կում է նրա վարմունքը և հեռացնում այնտեղից։

Իրարանցումն ընդհանրանում է. ահա-գին աղմուկ, չտեսնուած գոռոց. մի բժիշկ էլ պոլիցիա էր բերել։ Գ. Ռոստոմ Մարտիրոսեանը ժողովականներին յայտ-նում է, որ ժողովը վախուած է, իսկ ինքը գրեթէ թողնում է կապում է ու դարձիւ հեռանում։ Գ. Մեկը Բախտամեան ամբիօն բարձրանալով բարձրաձայն ասում է. «Պարոններ, երկու լրագրեանում էլ գրուած է, որ պ. Խ. Արզումանը իւրացրել է ընկերութեան գործերը... փայերը... Արզումանեաններն մեկը քուէարկելու կանչում են. «Սուտ էս ասում, սուտ է» — և քաշելով Մեկը Բախտամեանի փեշերից ցած են բերում ամբիօնից, ձեռքեր են բարձրացնում... Մեկը Բախտամեանին ձեռքերը բարձրա-ցում է ասելով. «Հէ՛, այստեղ Պաշկաստան չէ, որ կարողանաք մարդ ծնծել... և դուք էլ գնում։ Ժողովին ներկայ էին մի քանի պարսիկներ. Արզումանեաններից մէկը պարսիկներին դիմելով առում է, որ իրենց երկրն անպատեհին. պար-սիկներից երկուսն էլ ձայն են բարձրաց-նում և բղաւում Մեկը Բախտամեանից հացեցին. այդ պահուն քաղաքային խոր-հրդի գահիցը դառնում է Ուրմիոյ Սաք-ղաքադարը, ինչ ասես խօսում են մեր հերոսները. ժողովականների մեծ մասը ցուցեց ցերեկուայ ժամը 2 1/2-ին։ Իսկ մի փոքրիկ մաս բժշկապետ Մայսուրեանցի, Մանուէլեան և Արզումանեանների հետ մնացին դահլիճում, որպէս զի ժողով կայացնեն։ Ես էլ ձգեցի ժողովը՝ ամե-նավառ տղապարտութիւն տանելով հետս։

Ինձ միայն մի բան է հետաքրքրում, թէ բժշկապետ Մայսուրեանցին ինչն է ըս-տիպում պաշտպան կանգնել մի անձա-ւորութեան, որի արատաւոր լինելու մա-սին հրապարակով և լրագրութեամբ յայտնում են աշխարհին։

Մոռացայ յիշել որ վարչութեան ան-գամներին մէկը յայտնեց, թէ Ս. Թ. փայ չունի և ուրեմն և խօսելու իրա-ւունք չունի։ Գ. Մեկը Բախտամեանն իսկոյն դիմեց գրքին, ստուգելու համար. ինքը պ. Ս. Թ. Ժիծաղեղով օղնից գը-նելու գրքի այն երեսը, որտեղ գրուած է իւր անուամբ մի փայ. բանից երեաց որ մէկ փայ ունեցել է, ծախուել է մի տարի առաջ, իսկ շարաթ օրը նորից մի փայ են մուծել գրքի մէջ. իսկ այդ մու-ծումը կատարուել է պ. Խ. Արզումա-նեանի խանութում, ուր տարուած են հոգի ընկերութեան մատենաները. այն-պէս որ դրեկտորներին ոչինչ յայտնի չէր այն, ինչ որ մի օտարը գիտէր։

Այդ հանգամանքն արդէն բաւական է ամենաանտարբեր և չէղք մարդուն էլ վրդովելու և աշքեր բաց անելու։ Բայց մենք դատողութիւն չենք ուղղում անել, այլ միայն կարճ արձանագրում ենք ե-ղելու թիւը։

70024

ԱՐԲԵՄՏԵԱՆ ՆԱՄԱԿԵՆԲ

ԲԵՐՆՍՏՈՐԵՆ-ԲԻԷՐՆՈՒՆ

Այս րոպէին Պարիզի թանկագին հի-բերի թիւում է նորվեգիական հաշակա-սոն. մատենագիր, պոետ, հրապարակա-խօս և փիլիսոփայ Բերնստորեն-Բիէրն-որ. Ֆլանդրական մամուլը շատ է գրա-լուծ նրանով և եւ առիթից օգտուում

եւ մի քանի տեղեկութիւններ հաղոր-դելու այդ մեծ մարդու մօտին, որի ծագումը, դրական գործունէութեան զարգացումը շատ պակաս չափով է յայտնի մեր գրականութեան մէջ։

Մեծ մարդկանց կենքն ինքն ըստ ինքեան կրթիչ է. սակայն այսպիսիների կենքն աւելի կրթիչ է, որովհետեւ այդ կենքը զարգանում է մեր աշքի առաջ և մենք կարող ենք պարզ տեսնել ու հասկանալ նրա զարգանալու պայման-ները։

Տարօրինակ է Բերնստորեն-Բիէրնստ-նի կենքը, նոյնքան տարօրինակ, սը-բան և նրա մառախլապատ, ժայռոտ հայրենիքը։ Լաւ որ նայում ես Բերնս-տորեն-Բիէրնստնի գրական և հրապարա-կական գործունէութեան, թուում է թէ գաղափարների և մտքերի հոսանքները նրա սրտի վրայ նայալիս խորշեր են ձևացրել, ինչ անանցանելի խորշեր ձե-ւացրել են օվկիանոսի ալիքները նոր-վեգիայի ապագափուտ ֆիորդներում։

Ինչպէս չգիտես, թէ որտեղ է վերջանում նեղ բացուածքով ֆիորդը, որի մէջ սու-լում է կատաղի ալիքը փրփուր կտրե-լով, այնպէս էլ չեմ կարողանում հաս-կանալ, թէ որտեղ է վերջանում Բիէրն-ստնի երակայնութեան մէջ մի որեւէ գա-ղափար, որ իւր նախական պարզու-թեամբ շօշափուելով, այդ գաղափարի մարդու գրչի տակ, վերջ ի վերջոյ դառ-նում է «բարսուր խորին», որ փախ-չում է նոյն իսկ հեղինակի ուղեղից և օրի ետեկից թռչում է բռնկուր համար ինքը հեղինակը։ Ինչպէս կուղէք, այս ամենի մէջ պոէզիա կայ և մեծ պոէ-զիա. անհանգիստ ոգին, անհանգիստ միտքը, որ մի վայրկեան չէ խաղա-ղում, որ միշտ թռչում է բնութեան խորին գաղտնիքները գտնելու, որ միշտ դժգոհ է առօրեայ անստեղծական կնան-քից, ունի իւր մէջ մեծ, սքանչելի պոէ-զիա։

Այդ պոէզիան սքանչելի կերպով ար-տայայտել է նորվեգիական միւս փիլիսո-փայ և մատենագիր Հենրիկ Իբսենը իւր վերջին դրամայում, որ կրում է «Երբ մենք յարութիւն կառնենք մեռելների միջից» տարօրինակ վերնագիրը։ Այդ սքանչելի գրութեամբ մասին կըխօսեմ ուրիշ անգամ և յիշեցի միայն նրա հա-մար, որ ցոյց տաւ, թէ անկանխական ընտրութեան իւր տաղանդաւոր որդիների ոգիներն իրայ միշտ նոյն կիսամիտքա-կան, բայց բարձրագոյն պոէտիկական ազդեցութիւնն է անում։

Լեռի, ապագափուտ ափերի, ալիք-ներից միշտ ծեծուած ու շոյուած ֆիորդ-ների դաւալ Բիէրնստնը կատարեալ հա-ւատարմով արտայայտել է իւր հայրենիքի բնութեան ու այդ բնութեան փիլիսո-փայութեան, և դարձանալի երևոյթ է, որ նորվեգիական պոէտները և առ հա-սարակ պոետներն այնքան ամուր են կպած իրենց հայրենիքին, ինչքան նը-բանց ժայռերի մամուռն ապագափուներին։

Օրինակ Բիէրնստնը մինչև այսօր չէ հե-ռանում այն փոքրիկ գիւղից, ուր ինքը ծնուել է, ուր առաջին անգամ խօսել է բնութեան հետ, ուր առաջին անգամ տրոփել է նրա սիրտն այդ բնութեան գաղտնիքը փնտռելու։

Նոյնն է և Իբսենը, որ չէ հեռանում Սկանդինաւիայից, նոյնն է և Էդգըն-Լեֆթէր սքանչելի պոէտահին, որի սի-րոյ նկարագիրը ծովի ցաղճուններից և վաղորդեան ցողից աւելի զոգացար և ա-ւելի մաքուր են։

Տեսէք, ահա ինչպէս է նկարագրում Բիէրնստորեն-Բիէրնստն իւր ծննդավայր նորվեգիական գիւղը.—

«Լեռներն մէջ գարունն ուղացած է։ Պոռաք, որ ամբողջ ձմեռուան ընթաց-քում մեծ ճանապարհով անցնում է շա-րաթը միայն մի անգամ, անցնում է այդ գիւղի տալիքին չորս անգամ և բարձունքների բնակիչն այդ ժամա-նակ են իմանում, որ հովիտն ա-գատուել է ձիւնից, որ սատոյցը հալում է, որ նաւերը յանդգնում են

ԲԵՐՆՈՒՆ

ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ԳՐԱԴԱՐԱՆ

մօտենալ ֆիզիոլոգիան և թէ վերջապէս արօրը կարող է հերկել գետինը: Բայց նրանց տները չորս կողմը վիշ ու բարձրութեամբ ձինը մնում է կանգնած, նաեւը մնում են իրենց տեղը և թըռչուններն զգալով ցուրտը՝ չեն դուրս գալիս իրենց բներէն: Երբեմն գալիս է այդտեղ թափառական մանրավաճառը, որ իւր ապրանքները թողել է վառը, հովառում: Նա բնականօրէն է ծառերի կանաչ օտարերով, որոնցով բնակիչները զարդարում են իրենց դռների կողքերը, նայելով այդ դարերի հետաքրքրութեամբ: Եւ միայն դրանից յետոյ է որ լեռնայիններն զգալուով են ժամանակ անցկացնելով, դուրս են գալիս աշխարհ, խօսում են իրենց զորքերի մասին, նախում են արեգակին, մօրիք են ցանում ձիւնի վրայ և մտածում են ցանքսի մասին:

Այդպէս է դարձնում սկսողինաւան սառցապատ ժայռերի մէջ առաջին և կարճատև զարուհը. այդ նոյն ձևով է դարձնում սկսողինաւան գրողի մէջ պոետիկական առաջին թռիչքը:

Բերնստինը Բիլեմսնի առաջին զբաղմունքը նկարագրել են այդ օրերի, երբ արեն սկսում է չիւմանալ, երբ մարդիկ սկսում են ապրել, միմեանց տեսնել, միմեանց կողքի նստել ժայռերի ծայրի վրայ ու ֆիզիոլոգիայի ակնի և միմեանց սիրել: Եւ տեսնում էք, որ սառույցների մէջ ապրող բնութեան գերին այն չիւմ սիրան ունի, ինչ որ և բանանների ու արմաւենիների ստուերի մէջ ապրողը: Հեղինակի առաջին պատմութեանը լի են գիրական կեանքի պարզութեամբ և իդիլիկական սիրով, նրա հերոսները նմանում են արծիւներին, իսկ սիրահարները՝ աղանձներին: Նահապետական, աւաղարտ մարտի սէրը, որ ապակաւնում է օչ մի գայթակցութեամբ, նրա կարգադրում է Բիլեմսնի առաջին պատմութեանը մէջ այնպիսի սքանչելի պարզութեամբ, որ միշտ անհակամարտ կըմնայ եւրոպական մայրաքաղաքների և քաղաքների ապականութեան հոգեւոր, ուր տիրում է միայն վառաշը և անասնական կիբը, ուր կինը և մարդը ոչի և սիրտ չունին, այլ միայն մարմիններ ունին, ուր համըրը ծախու է և մարմինը վաճառքի առարկայ, ուր սէրը հաշիւ է և ամուսնութիւնն առևտուր:

«...Երբ Պէտրան զգաց հանսի լանջը, — գրում է Բիլեմսն, — քարձաքրեց նրա վրայ արտասուքով լցուած իւր մեծ մեծ աչքերը. նրանց նայուածքները մերում էին միմեանց հետ և այն ամենն, ինչ որ մի նայուածք կարող է արտայայտել, երբ մի այդպէս պատասխանում է միւսին նոյնպէս այդ, այդ ամենն ասուած էր արդէն. նրա լազուկները փաթեթութեան երիտասարդ աղկալ շնորհալի պարանոցին. նա գրողին մի չիւմ համըրը նրա շրթունքների վրայ. այդ նրա առաջին համըրն էր, ինչպէս և Պետրայի առաջին համըրը»:

Յիշում էք արեւելեան «մուրազ» օքանչիկ խօսքը, այն որ երեկ մեր հայրերը և մայրերը զգում էին և մենք այժմ չենք զգում: Արդեօք Բիլեմսնի նկարագրած առաջին համըրը ձեզ չէ յիշեցնում «մուրազ»ի սքանչելիքը:

Յիշում եմ եւ, մեր գրականութեան մէջ կայ այդ մուրազը, այդ մարդութեան արեւելի լուսավորութեամբ առաջին համըրը. ըրի պապակը, Պոօշանի «Սօս և Վարդի-թերի» մէջ և մի այլ «մուրազ» Արթուրի «Էլէքը Հայաստանի» մէջ. իսկ նորագոյն հերոսները և հերոսուհիները, որոնք փոխ են առնում Պոլ-Բեթէլից և Պոլ դը-Գոկից մեր կեանքին պատասխանում համար, նրանք չեն կարող զգալ այդ մուրազը, որովհետեւ նրանք ձգտում են քրտն ամանից ջուր խմել և կեկին ծառաւից պապակուի...

Եւ ուր է այն պոետը, այն հայ պոետ, որ լոյս աշխարհ պիտի հանէ մեր

երկրի իդիլիան, այն երկրի՝ որ սառույցներով ու ձիւնով չէ պատած, այլ զարդարուած է շուշանով ու մանուշակով, վարդով ու յամիկով, ուր ամեն տեղն երգում է, ուր ամեն առուակ լալիս է...

(Վերջը միւս անգամ)

Ս. Հախումեան

Պարբեր

ԲԱՆԱԳԱՆ

ԱՆԳԼԻԱ

Մի հետաքրքրական իրողութիւն է հաղորդում «Daily News» լրագիրը. Ուելսի պրինցը, այժմեան թագաւորը, ամենից յետոյ է կանչուած մեծագոյն թագուհու մօտ: Ինչո՞ւ է բացատրում այդ հանգամանքը: Եթէ հաւատանք «Berl. Tag.» ի Լոնդոնի թղթակցին, հանգուցեալ թագուհու և իւր աւագ որդու միջև յարաբերութիւնները վաղուց արդէն լաւ չէին: Պատակաման առաջին անգամ առիթ տուաւ որդու վարձուքը դեռ ևս այն ժամանակ, երբ նա դասախօսութիւններ էր լսում Օքսֆորդի համալսարանում: Նրա հայրը, պրինց Ալբերտը, գնացել էր Օքսֆորդ մի քանի նկատողութիւններ անելու որդուն նրա վարած կեանքի համար: Հօր և որդու միջև այն ժամանակ տեղի էր ունեցել մի շատ սուր վիճ. որը խիստ վերաւորի էր իւր ամուսնուն սիրող Վիկտորիա թագուհուն: Պրինցի Դանիայի թագաւորի աղկալ հետ ամուսնանալը նոյնպէս քիչ չնպաստեց որդու և մօր միջև յարաբերութիւնները վատանալուն: Այդ ամուսնութիւնը գլուխ էր բերել լուրջ Պալմերստոնը, որը սիրում էր դանիացիներին, բայց առելով ատում էր գերմանացիներին: Թագուհին դէմ էր այդ ամուսնութեանը, թէև յետագայում սիրեց իւր հարսին: Սակայն այս վերջինս կարող է բացատրուել նրանով, որ, ինչպէս ասում են, ներկայ թագաւորի ամուսնութիւնը կարելի չէ բացատրել համարել: Այնուհետեւ նոր միջադէպ տեղի ունեցաւ: Մի անգամ «Times»-ի մէջ լոյս տեսաւ մի յօդուած, որի մէջ հաղորդուում էր, թէ, թագուհին հրաժարուում է դահից պրինց Ալբերտ. Էդուարդի օգտին, որովհետեւ չկարողանալով միջնորդուել իւր ամուսնուն մահից յետոյ, ուզում է իւր վերջին օրերն անկացնել կաթարեալ առաւանդութեան մէջ: Այդ լուրը մեծ աղմուկ հանեց, մանաւանդ որ դրա աղբիւրը, ինչպէս կարծում էին, ինքն Ուելսի պրինցը կամ նրա մերձակալ մարդիկն էին: Դա հետ միաժամանակ պաշտօնողականների պարզալուի Դիզբայէլին մի բանկեանում ճառ խօսեց, որի մէջ ասաց հետեւեալ խօսքերը: «Թագուհին ֆիզիքապէս և բարոյապէս անընդունակ է դարձել այլ ևս կառավարելու երկիրը: Դիզբայէլին յետագայում հարկադրուած եղաւ իւր այդ յանցանքը քաշել նրանով, որ նա Վիկտորիայի թագաւորական տիրոջին աւելացրեց «Կայսրուհի Հնդկաստանի» տիտղոսը: «Times»-ի մէջ յիշեալ յօդուածը լոյս տեսնելուց յետոյ թագուհու և գահաժառանգի միջև յարաբերութիւններն աւելի ևս վատացան այն աստիճան, որ նրանք զբեղէ չէին տեսնում իրար հետ: Հանդիպումները միշտ պատահական և զուգական էին լինում: Յանկարծ (այս բանը պատահեց այն ժամանակ, երբ Անգլիան նոր էր տօնել Վիկտորիա թագուհու գահակալութեան յիսնամեակը) Լոնդոնի մամուլի մէջ նորից լուր լոյս տեսաւ այն մասին, թէ թագուհին վճռել է հեռանալ, որովհետեւ յոգնած է այդքան երկար տարիներ պետական ծանր գործերը վարելուց յետոյ և ուղում է հանգստանալ: Այդ լուրն էլ վերագրուեց Ուելսի պրինցի մերձակալներին: Հետոյ հրատարակուեց թագուհու մի հրովարտակը, որի մէջ ասուած էր, թէ «Թագուհին կըմնայ գահի վրայ այնքան ժամանակ, որքան թոյլ կըտան իւր ոյժերը»: Դա պատասխան էր յիշեալ

լուրին: Վերջապէս, ինչ վերաբերում է ծրարական պատերազմին, այս բանումն արաւմայնութիւններ ծագեցին մօր ու որդու միջև: Թագուհին կամենում էր իւր թագաւորութիւնը վերջացնել խաղաղութեան մէջ, ուստի դէմ էր ներկայ պատերազմին: Սակայն Ուելսի պրինցը, թագուհու փեսայ Փայլի հերցոգի հետ միասին, որը հարաւաթիւրեան արդիւնաբերական ընկերութեան գիրեկտորներից մէկն է, 2եմբերէնի կողմն անցաւ, և պատերազմը փրթեց: Այսպիսի վատ յարաբերութիւնները մէջ էին իրար հետ, Բերլինի լրագրի Լոնդոնի թղթակցի ասելով, Վիկտորիա թագուհին և այժմեան թագաւոր Էդուարդ VII-ը:

—Հասերն այն կարծիքն են յայտնում, որ եթէ հարաւաթիւրեան պատերազմը չլինէր, Վիկտորիա թագուհին դեռ ևս շատ տարիներ կարող էր ապրել, այնքան դեռ ևս ամուր էր նրա կազմուածքը: «Liverpool Post»-ի ասելով, թագուհուն յաճախ տեսնում էին մտախոհութեան մէջ, և արտասուքներն առատութեամբ հոսում էին նրա աչքերից: Ցետոյ չէր կարողանում քնել և ոյժերը թուլանում էին: Դեռ ևս վերջին շաբթիւն լուրջ Ռոբերտը գնացել էր Օքսֆորդ, որովհետեւ թագուհին խիստ ցանկանում էր նրանից անձամբ ճիշտ տեղեկութիւններ ստանալ պատերազմի մասին: «Manchester Guardian»-ի ասելով, Ռոբերտը, թագուհու սենականց դուրս գալիս, լաց էր լինում: Պնդում են, որ հէջն Ռոբերտը հեռանալու ընդմէջ էր, որ թագուհին սկսել էր առանձնապէս վատ զգալ իրեն:

—Լոնդոնի լրագրների ասելով թագուհին մի քանի անգամ հարցրել էր իրեն խնամող Բատտի բերեան պրինց Հենրիին ամուսնուն, թէ ժողովուրդը դեռ ևս սիրում է իրեն արդեօք, և ըստ երևոյթին ուրախանում էր, երբ պրինցեսը պատասխանում էր, որ ժողովուրդը շատ է սիրում նրան և յարգում:

ՀԱՐԱՆԱՅԻՆ ԱՅԻՐԻՎԱԼ

«Central News»-ի ասելով, ընդ գործ վարներն էրմիւրում այս օրերս մի կարեւոր խորհրդակցութիւն են ունեցել, որին ներկայ են եղել Լուի Բոթաւ և Քրիստիան Դեհո գնեղաբանները: Նախագահում էր Լուի Բոթաւ, հետեւալ խնդիրն էր քննուում. պէտք է արգիտք անձնատուր լինել, թէ, ընդհակառակը, ներս խուժել նախա: Կարծիքները խիստ տարբեր էին, և վճռը չպիտանց տաք էր: Դեհոն առաջարկում էր ներս խուժել նախա, և օրովհետեւ պատերազմի դաշտում գտնուած բուրգերները դեռ ևս առատութեամբ ռադիոմիթերը ունին, այդ պատճառով նրանք, որոնք անձնատուր լինելու կողմն էին, փորձառականութիւն էին կազմում: Խորհրդակցութեան հետեանքը յայտնի չէ ճշտիւ, բայց ամենից չէր այժմ. Դեհոն իւր հետ խորհրդակցութեան էր բերել մօտ հազար ընդէր: Անգլիացիները պաշտօնողական միջոցներ են ձեռք առնում նախալուծ:

ՀԵՌԱԳՐՆԵՐ

Պեպին, 16 յուն. արի. —Լի-Հունգ-2անդը տանջուում է տեղից վերին ատիճանի. առողջացումը կասկածելի է: Յունուարի 14 ին 2վանդ և եուրիսէն մահուան պատժի են ենթարկուած: Վաղեղեղէն ընդունեց պրինց 2ունին և նրա եղբայրներին կայսերական պալատում: Պրեզիդենտ, 17 յունուարի. —Էդուարդ VII-ի գահակալութեան վերաբերեալ այստեղ կարգացումը պաշտօնական հրովարտակի մէջ թագաւորի ի միջի այլ տիտղոսների առաջ է բերում նաեւ այս տիտղոսը. քարձաքրային տէր Տրանս-վալի: Հրովարտակը կարգաւորեց յետոյ Կիտչենների երեք անգամ ուսա աղաղակեց թագաւորի պատուին: ԼՈՆԴՈՆ. —Թագաւորը ժամանեց այս-

տեղ Կեմբրիջի և Տեկի հերցոգներն ուղեկցութեամբ: Պեպին. —Հաղորդում են, որ Լի-Հունգ-2անգին և Տիւնին աղոյուել է բանն այնպէս սարքել, որ Չինին և 2ժուֆուին հրամայուի մասնակցել հաշտութեան բանակցութիւններին: 2ժուֆուն, որը նշանակուած է 2ժիլիի գահաւոր գահաւար, առաջ չինական դեսպան էր Բոբէյում:

Կերմանացիներն այսօր սկսեցին բառակեր չինի գեղպանասան պահակալմբի համար:

Խմբագիր հրատարակիչ՝ ՍՊԱՆԻԱ ՍՊԱՆԻԱՆԵՆ

ՏԵՂԵԿԱՑՈՒ

ԱՆԻՐԿՈՎԿԱՅՈՒՆ ԵՐԿԱՅՈՒՂԻ

Ժամերը նշանակում են Գետերուրդի ժամանակը. փակագրերը մէջ—Թիֆլիսի ժամանակը:

Արագընթաց գնացքը № 2 Թիֆլիսից Բագու և մեկնում է (շաբաթը մի անգամ, շաբաթը թիւ 7) 7 ժ. 56 ր. (8 ժ. 54 ր.) առ., հասնում է Բագու 9 ժ. (9 ժ. 58 ր.) երեկոյեան:

Արագընթաց գնացքը № 1 Բագուից Թիֆլիս մեկնում է 6 ժ. 50 ր. (7 ժ. 48 ր.) առ., Թիֆլիս հասնում է 8 ժ. 12 ր. (9 ժ. 10 ր.) երեկոյեան:

Գոտային գնացքը № 3 Բագուից Թիֆլիս մեկնում է 11 ժ. 15 ր. (12 ժ. 13 ր.) երեկոյեան, Թիֆլիս հասնում է 5 ժ. 35 ր. (6 ժ. 33 ր.) ցերեկայ. Թիֆլիսից Բագու մեկնում է 6 ժ. 30 ր. (7 ժ. 28 ր.) երեկոյեան, Բագու հասնում է 7 ժ. 10 ր. (8 ժ. 08 ր.) առ.:

Մարդատար գնացքը № 5 Բագուից Թիֆլիս մեկնում է 3 ժ. 5 ր. (4 ժ. 3 ր.) ցերեկայ, Թիֆլիս հասնում է 8 ժ. 23 ր. (9 ժ. 21 ր.) առ., Թիֆլիսից Բագու մեկնում է 9 ժ. 3 ր. (10 ժ. 1 ր.) առ., Բագու հասնում է 9 ժ. 11 ր. (10 ժ. 9 ր.) երեկոյեան:

Մարդատար գնացքը № 6 Բագուից Թիֆլիս մեկնում է 8 ժ. 56 ր. (9 ժ. 54 ր.) առ., Թիֆլիս հասնում է 8 ժ. 42 ր. (9 ժ. 40 ր.) երեկոյեան: Թիֆլիսից Բագու մեկնում է 9 ժ. 22 ր. (10 ժ. 20 ր.) երեկոյեան, Բագու հասնում է 1 ժ. 25 ր. (2 ժ. 23 ր.) ցերեկայ:

Գոտային գնացքը № 4 Բագուից Թիֆլիս մեկնում է 10 ժ. 47 ր. (11 ժ. 45 ր.) երեկոյեան, Թիֆլիս հասնում է 11 ժ. 18 ր. (12 ժ. 16 ր.) առ., Թիֆլիսից Բագու մեկնում է 12 ժ. 36 ր. (1 ժ. 34 ր.) ցերեկայ, Բագու հասնում է 7 ժ. (7 ժ. 58 ր.) առ.:

Թիֆլիսից Կարս մեկնում է 10 ժ. (10 ժ. 58 ր.) երեկոյեան, հասնում է Կարաբիլիս—5 ժ. 4 ր. (6 ժ. 2

ԹԻՓԼԻՍԻ ԳԱՂԱԲԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

սրանով յայտարարում է, որ այն յունուարի 23-ին, կէսօրուայ ժամը 12-ին, իւր առեանում աճուրդ է նշանակուած աղբիւսի երկու ընդհանր թիֆլիսի 7-րդ քաղաքամասում 28,138 ր. 43 կգ. զուլմարով: Աճուրդն մասնակցել ցանկացողները պայմաններին կարող են տեղեկանալ քաղ. վարչութեան շինարարական բաժնում (525) ամեն լի օր, առ. ժամը 9-ից մինչև 3-ը: 3—8

ԸՂԹԱՅ

ՆԱԽԴԱՐՈՒՄԻՆԵՐԵՐԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՒՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

յայտնում է ի գիտութիւն փայտէրերի և փայտի ձեռք բերել ցանկացողների, որ ամսի 21-ին վերջնականապէս լրանում է փայտի բաց թողնելու ժամանակը: Նոր փայտի ձեռք բերել ցանկացողները պէտք է մօյնեն 15-ական րուրի իւրաքանչիւր փայտի համար 3 րնդիւրութեան զրաւանակը, երևանեան հրապարակ, տուն Խարազեանի, բագու: (523) 5—4

ր.) առ., Ալեքսանդրապոլ—8 ժ. 27 (9 ժ. 25 ր.) առ., Կարս—12 ժ. 23 (1 ժ. 21 ր.) ցերեկայ: Կարսից մեկնում է 4 ժ. 12 (5 ժ. 10 ր.) ցերեկայ, հասնում է Լէքսանդրապոլ—7 ժ. 40 ր. (8 ժ. ր.) երեկոյեան, Կարաբիլիս—11 (11 ժ. 58 ր.) ցերեկայ, Թիֆլիս—6 ժ. 15 ր. (7 ժ. 13 ր.):

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

հարկաւոր է Կ Ս Պ Ե Դ Ի Տ Ո Ր որ գիտենայ մի քիչ գրել-կարդալ թէ հայերէն և թէ ռուսերէն: Դիմել «Նոր-Դար»-ի խմբագրութեանը պայմաններին ծանօթանալու համար:

ԱՏԱՄԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ
ՅԱՐԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ
ԲՐՈՆ-ՖՈՆ-ԲՐԵՆՆԵՐ
Ընդունում է առաւօտեան 8-9-2
Երեկոյեան 4-4-7
Թիֆլիս, Միխայիլովայա, № 71.
471) 50-6

ԵՂԵՆԱՓԵՏՏԻ ԷՍՍԵՆՏԻՆ
ՊԵՏՐՈՒՐՈՒՄ
Տ Ե Շ Ն Ո-րմիւրայն լարդատողիայի Սենեակի օդի առողջացնող և հակահեղուկ միջոց, տարածում է եղի. նու անտառի հանքի բաղադրանքով հոտ: Պահանջեցը, որ իւրաքանչիւր արուակի վրայ լինի գեղազարդ Դաւիթայի Էլիաշիկի սեպական ձեռքով գրած ստորագրութիւնը կարմիր թանաքով:
ԳԼԽԻՐՈՐ ՊԱՆԵՍՏԸ
С.-Петербургъ, Кохменская, д. № 12
Վաճառում է ամեն տեղ:
(M.) № 52500 18—10

МЫЛО БИЛАЯ СИРЕНЬ
МЫЛО РОЗА РОЗИТА
МЫЛО РОЗА РОЗИТА
№ 4711
МЫЛО ОРБИОНА
МЫЛО „LA BARONESSE“
МЫЛО „LILY OF THE VALLEY“
ПРОИЗВЕДЕНА ЕЛАГОДАРА СВОЕМУ ВЫДАЮЩЕМУСЯ КАЧЕСТВУ И ЧУДНОМУ ЗАПАХУ БОЛЬШОЮ ПОПУЛЯРНОСТЬ СРЕДИ ПУБЛИКИ.

(M.) № 4 21